

“Religió”: etimologia d’un concepte difícil de definir

La paraula “religió” prové del llatí. Hi ha, però, dues etimologies diferents de la paraula. “*Religio*” (amb i) significa relligament i “*relegio*” (amb e) significa relectura. En el primer sentit es posa l’accent en el fet que la religió “relliga” la comunitat dels creients i crea lligams entre persones que comparteixen una creença. En el segon, s’accentua que una religió implica repetir (rellegir) una sèrie de textos sagrats i de rituals que passen de generació en generació.

La religió és la forma més significativa d’expressió del sagrat. El primer autor que coneixem que va usar la paraula “religió” és Ciceró, un polític i pensador romà del segle I després de Crist. Per a Ciceró: “*La religió és el fet d’ocupar-se d’una certa naturalesa superior [a l’home] que s’anomena divina i d’oferir-li un culte*”.

Segons aquesta definició per poder parlar de “religió” no n’hi ha prou amb creure en alguna divinitat sinó que cal, a més, que hi hagi algun tipus de ritual o de culte. Mentre un creença pot ser subjectiva i no està organitzada, la religió –en canvi– té normes, rituals i cultes.

És important diferenciar entre persona creient i persona religiosa:

- Si un creient és una persona que creu en l’existència d’alguna mena de Força Suprema, una persona religiosa és, a més, la que viu la seva creença d’una manera organitzada, amb uns rituals, un culte, un tipus de festes i de vegades, amb prohibicions de tipus alimentari (dejunis i abstinències).

Molt en resum, una “religió” és una forma de creença organitzada. És un “*ordo ad sanctum*”, una manera de donar estructura i consistència a les creences. Si es vol dir així, una religió és una “administració del sagrat”.

Però d’on prové la religió? Hi ha un debat sobre l’etimologia de la paraula, que té algunes conseqüències significatives:

- «**Religare**» (amb i) en el sentit etimològic de la paraula significa “relligar”. La religió seria, doncs, un sentiment que a través de compartir un determinat culte “crea lligams”, relliga. En una freligió s’estableixen dues menes de lligams: *verticalment*, entre els creients i Déu - i *horitzontalment* dels creients entre ells, que en participar d’una mateixa creença, participen també d’un determinat mode de vida en comú.
- «**Relegere**» (amb e) vol dir “rellegir”, en llatí “rellegir” no significa només “tornar a llegir” (textos sagrats). El llatí “relegere” inclou també significats “recollir”, “recol·lectar”, i complir els rituals religiosos.

A partir d’aquests dos verbs es poden deduir diversos aspectes de les religions:

- 1.- Tenen una fe comuna i un culte (que “relliga”)
- 2.- Tenen uns llibres sagrats (que es “rellegeixen”).
- 3.- Tenen un calendari de festes (que “relliga” i es “rellegeix”).
- 4.- Tenen formes específiques de confiança, respecte i veneració al sagrat: rituals, festes específiques, dies sagrats ... (que “relliguen” i es “rellegeixen”).

5.- Tenen formes específiques de comportament comunitari comú a tots els creients (que “relliguen” i es “rellegeixen”).

De la mateixa manera que existeix una diferència radical entre sagrat i profà, com si es tractés de dos mons separats, també hi ha una diferencia fonamental entre religió i superstició

Per a les persones religioses, la superstició és radicalment enemiga de la religió.

Tornant a Ciceró, el contrast entre “religió” i “superstició” apareix definit al seu llibre *De natura deorum* (2.71-72): 2002, p. 19 “El millor culte dels déus i el més cast, sagrat i ple de pietat consisteix a venerar-los sempre, no tan sols amb pensament, sinó també amb paraules, purs, íntegres i nets. Perquè no tan sols els filòsofs sinó també els nostres avantpassats, diferenciaren la religió de la superstició [...] Així es crearen les paraules “supersticions” i “religiós”, que són el nom per una banda d’un vici i per altra banda de la virtut”.

La superstició és una degeneració o una degradació de la religió que consisteix a creure que algú a través d’algun ritual, conjur, màgia, etc., pot obligar o exigir a Déu que faci alguna cosa. Les persones supersticioses creuen que els humans podem “controlar” Déu mitjançant rituals, ofrenes, etc. Així la persona supersticiosa creu que el ritual per ell tot sol té poder i és com un “contracte” que es fa amb la divinitat.

Moltes supersticions no es vinculen directament a creences religioses, sinó que es basen en tradicions, costums, etc., (per exemple: “els gats negres porten mala sort”) que serveixen per consolar davant problemes humans, sense que això impliqui l’acció de cap divinitat.